

(1221-2021) 800-LETNICA

VODILA MEMORIALE PROPOSITI

PRVI PRISPEVEK

(avtor: Ottaviano Turrioni, predsednik bratstva OFS Cannara - Perugia,
s pomočjo br. Alfreda Parambathu-a OFMConv., generalnega duhovnega asistenta
OFS)

ZGODOVINSKI OKVIR

Uvod

Doba svetega Frančiška (1182-1226) je bila vključena v velik družbeni, ekonomski in verski pojav preнове in ponovnega rojstva, ki sta potekala skozi 12 in 13. stoletje, med katerim je fevdalna družba zašla v krizo in se je počasi oblikovala v nov red, bolj skupnostni in civilni, ki so ga spremljali novi in zanimivi verski pojavi.

V Cerкви so razlogi za korupcijo in posvetnost bili že dolgo prisotni na različnih ravneh:

- vmešavanje političnih moči (cesarji Svetega rimskega cesarstva, začeniši od Karla Velikega – IX. stoletje) v postavljanje škofov in papeža je močno prispevalo k onesnaževanju stopnje morale pri mnogih članih cerkvenih ustanov.

1. Reformno gibanje benediktinskega izvora

Pojav, ki se je v zgodovino zapisal kot "reformno gibanje" Cerkve, se je začel s samostanom Cluny (Francija), ki je bil ustanovljen leta 910 z namenom, da se Cerkev vrne k evangeljskemu izvoru in olajša vrnitev k izvornemu pravilu sv. Benedikta. Moč tega samostana, ki je kmalu postal središče visoke duhovnosti, je bila odvisna od dejstva, da je papeštvo opata naredilo neposredno odvisnega od Svetega sedeža in ga je izvzelo iz škofove jurisdikcije, kar je bila "revolucija" glede na običaje tistega časa, ko je bilo za dostojanstvo škofov običajno, da so veljali za ljudi višjega razreda, ki jih je politična moč čislala ali jih upoštevala.

Zgledu Clunyja so sledili samostani Camaldoli (ustanovil ga je sv. Romuald leta 1012), Vallombrosa (sv. Giovanni Gualberto, leta 1036) in druge samostanske ustanove, kot so kartuzijani (sv. Bruno iz Kölna, 1030-1101) in cistercijani (sv. Robert iz Molesme, 1024-1111, predvsem pa sv. Bernard iz Chiaravalle, 1090-1153).

2. Evropski preporod

Prispevek teh meniških redov h krepitvi zavedanja o pomembnosti vračanja k evangeljskemu duhu v kombinaciji z novimi vidiki življenja, ki so se pridružili novo nastajajočemu pojavu "evropskega ponovnega rojstva" po letu 1000, je bil izjemen.

Ponovno rojstvo, ki ga določa več dejavnikov: konec invazije barbarov, precejšnja demografska rast, propad fevdalizma kot političnega sistema, širitev mest, gospodarski in kulturni razvoj in gibanja reformiranja Cerkev, ki sta jo oteževali dve precej razširjeni slabi navadi: simonija (nepošteno (po vezah) pridobivanje cerkvenih služb) in konkubinat (kršitev cerkvenega celibata). Ti razvadi sta bili močno povezani s politiko vmešavanja v življenje Cerkev tako s strani cesarske politične oblasti kot tudi s strani sekularnega fevdalizma.

V boju Cerkev, da bi se rešila cesarske moči in si povrnila svobodo, se pojavita dve figuri papežev: papeža NIKOLAJA II. (980–1061) in predvsem papeža GREGORJA VII. (okoli 1015–1085).

Papež Nikolaj II. je sprožil močno akcijo, katere cilj je bil odstraniti način izvolitve papeža, pri katerem so sodelovali duhovščina, rimsko ljudstvo in ga je odobril cesar: papeža naj bi tako izvolil samo kolegij kardinalov (sinoda iz leta 1059). Spor se je zaostрил pod papežem Gregorjem VII. in cesarjem Henrikom IV. Ta dva sta bila glavna protagonista tako imenovanega "Boja za investituro", ki je trajal več desetletij in se je končal leta 1122 z Wormskim konkordatom, kompromisom, ki je sicer bil izvor nesoglasij, ki so sledila, hkrati pa je zaznamoval priznavanje avtonomije papeštvu.

3. Od meniške duhovnosti do rojstva nove duhovnosti laikov

Omenili smo meniške redove. V osnovi njihovega predloga za krščansko življenje je bilo prepričanje, da je zemeljska resničnost vir duhovne nevarnosti in da lahko samo osebni odnos med Bogom in človekom, ki živi v odrekanju in strogosti življenja v samostanu, odpre pot do odrešenja. Gre za vizijo, ki je bila seveda nasprotna tisti, ki jo najdemo pri duhovščini, ki je prakticirala simonijo in priležništvo in je bila posvečena posvetnim interesom. V vsakem primeru, tudi če je dejanje, ki ga je izpeljalo menišstvo, v svoji strukturi ohranilo elemente stika s fevdalnim sistemom (izvor mnogih menihov iz plemiških družin, nastajanje novih opatij, ki so jih pogosto financirali veliki

gospodje ...), je ta ideal za kar nekaj časa hranil veliko versko vnemo, ki je bila privlačna za veliko ljudi.

Velike spremembe v družbi so po letu 1000 vplivale tudi na način življenja verske razsežnosti pri laikih: pojavila se je nova vest, bolj pristna občutljivost, bližja prvotni Cerkvi, ki je želela prinesli evangelij v vsakdanje življenje, prinesli Cerkev v svet in prinesli zavest, da lahko tudi laiki živijo evangelijsko sporočilo v svojem vsakdanjem življenju. Resnično nova misel v primerjavi s tem, kar so verjeli prej, da je mogoče doseči krščansko popolnost le v "contemptus mundi" (zaničevanju sveta), ki se drži meniškega ali eremitskega življenja, z zavračanjem družbe in svetovnih skrbi.

Močna želja po vrnitvi k duhu evangelija pa je v nekaterih primerih povzročila tudi polemična stališča, nasprotovanje Cerkvi in korupcijo tistega dela njene hierarhije, ki je vodila njeno poslanstvo. Gibanja, kot so Katari, Valdežani, Arnaldisti in Umiliati, so se rodili kot upor proti takšnemu stanju stvari, vendar so kasneje šli veliko dlje, ko so začeli podpirati doktrinarna stališča, ki veljajo za heretična in jih je Cerkev obsodila kot takšna (koncil v Veroni, 1184).

4. Spokorniška tradicija in njen razvoj po letu 1000

V zgodovini Cerkve je spokorniško gibanje zelo starodavno. Vključevalo je tiste, ki so se po odločitvi za krst namenili uskladiti svoje življenje z Božjo voljo. Vendar niso bili vedno dosledni: tisti, ki so še naprej resno grešili, so lahko dosegli odpuščanje pod pogojem, da so resnično spremenili svoje notranje življenje in vsakodnevno vedenje s pokoro, ki je bila sestavljena iz molitev, odpovedi, miloščine ... Vstop v "pokoro" je posameznik izrazil med javno slovesnostjo v navzočnosti škofa in s tem sprejel novo stanje, ki je bilo z njegovega življenja razvidno za vsakogar: sedež v zadnjem delu cerkve, klečanje, obrabljena spokorniška obleka, obriti lasje, dolga brada ... Šele po odsluženem času, ki je bil določen za pokoro, so ga sprejeli v kategorijo oziroma red spokornikov, katerih življenjski slog je poleg zagotavljanja bednih oblačil (tunike) tudi zahteval zavrnitev opravljanja del, ki bi lahko škodovala človekovi duši, na primer trgovske in finančne dejavnosti, pa tudi sodelovanje na priljubljenih festivalih in predstavah. Prav tako je bilo prepovedano nositi orožje in sodelovati v vojnah.

Druge značilnosti spokornikovega življenja so bili posti, v skladu s tem, kar so zahtevale cerkvene ureditve, zlasti trije letni posti: na veliko noč, po binkoštih, na božič; prostovoljno bičanje je veljalo tudi kot kazen, ki je nadomestila druge; romanje, potovanje v oddaljene kraje velikega verskega pomena, je bilo oblika pokore v vsakem stoletju. Še ena spokorna značilnost, za katero so se lahko odločili tako menihi kot laiki, je bil puščavništvo, izolacija od sveta z namenom, da bi iskali zgolj in samo Boga.

5. Laiki v odnosu do "bratovščin"

Odsevi velikih gospodarskih in družbenih preobrazb so se pojavili tudi v evoluciji/razvoju "spokorniške pozicije": ki ni več pomenila "pobega od sveta", da bi posameznik sledil krščanskemu idealu, temveč "ostati v svetu", in postaviti evangelij v središče, z namenom, da bi posnemal ubogega in ponižnega Kristusa.

Ta želja, da bi dosegli tako visoki ideal, je številne vernike laike nagnila, da so se tako poročeni kot kleriki združevali v skupine ali "bratovščine" ki so se tudi brez tega, da bi živeli skupaj, zavezale enakemu spokornemu življenju, istemu vodilu "Propositum vitae" (prim. br. RIVI, *Frančišek Asiški in laiki njegovega časa*, revija TAU / 2, Rimini 2004, str. 64). Papež Inocenc III. (1160-1216), ki je sprejel nova laiška gibanja v okvir Katoliške cerkve, je v modrosti bil naklonjen spokorniškim gibanjem: on je znova odprl primer Umiliatov in jih odobril s pismom datiranim v junij 1201. To pismo je vsebovalo Propositum (vodilo), s katerim je bilo urejen način življenja Umiliatov: ponižnost, potrpežljivost, dobrodelnost, post in molitve so bili njegova navdihujoča načela. Zato lahko štejemo tretji red Umiliatov, za obliko življenja, ki je nekako pred Frančiškovim tretjim redom.

Izjemna človeška in verska izkušnja Frančiška Asiškega pa je bila tista, ki je končala dolg proces obnove spokornega načina življenja. "V njem je mogoče hkrati dojeti vrh najbolj verodostojnih človeških in krščanskih teženj laikov in najsvetlejši predlog rešitve ..." (p. RIVI, *Frančišek Asiški ...* str. 72). Njegov primer, njegove besede so hranile impresivni razcvet žensk in moških, ki so (in bodo tudi v prihodnje) v različnih oblikah stopili na pot krščanske popolnosti.

6. Frančišek spokornik

Ko je Frančišek doumel, da skušnjave sveta (denar, sanje, da se uresniči kot vitez, sodelovanje v izkušnjah vesele brigade njegovih spremljevalcev ...) njegovemu življenju ne morejo dati globokega pomena, začne notranje potovanje v iskanju novega življenjskega sloga, ki ga bo pripeljal do odkrivanja in življenja na temelju evangelija.

Na začetku svoje nove verske izkušnje Frančišek čuti klic spokorniške duhovnosti, kot je sam zapisal v svoji Oporoki:

Gospod je tako dal meni, bratu Frančišku, da sem začel delati pokoro. Ko sem namreč bil še v grehah, se mi je zdelo zelo zoprno videti gobavce. Gospod pa me je sam pripeljal mednje in bil sem usmiljen z njimi. In ko sem se oddaljil od njih, se mi je to, kar se mi je zdelo zoprno, spremenilo v sladkost za dušo in telo. Nato sem še malo počakal in zapustil svet.

Toda izraza "zapustil svet" ne bi smeli razumeti kot beg s sveta, umik v samostan ali življenje v gozdu ali na puščavniški vzpetini: osama, v kateri je živel Frančišek in njegovi prvi spremljevalci, je " splošno gibanje, ki nikakor ne izključuje stika s svetom ... "in njegova želja, da bi se" oblikoval po evangeliju, ga je še bolj premaknil v smer apostolskega življenja, torej bolj aktivnega življenje med ljudmi "(G. CASAGRANDE, *Red za laike, Pokora in spokorniki v trinajstem stoletju, v Frančišek Asiški in prvo stoletje frančiškove zgodovine*, Torino, 1997, str. 238).

Tomaž Čelanski sam v Vita Prima (Prvi življenjepis, 35) poudarja, da se je Frančišek zavedal, da ga je Bog poslal, da vodi k njemu duše, za katere je umrl, in če naj verjamemo Rožicam (Actus Fioretti, poglavje XVI) je bil Frančišek v to prepričan, ko se je zatekel po nasvet k bratu Silvestru in sveti Klari. Toda Inocenc III. ga je tudi spodbujal, naj nadaljuje s pridiganjem, kot pripoveduje Tomaž iz Čelana (Vita sekunda - Drugi življenjepis, 17), ki zapiše:

Nato je Frančišek na podlagi priznanja, ki ga je dobil, začel sejati semena kreposti in še z večjo vnemo oznanjeval po mestih in vaseh.

Gre za oznanjevanje, pridigo, naslovljeno na vse: ženske in moške, mlade in stare, zdrave in bolne, delavce in kmete, plemiče in navadne prebivalce ... gre za sporočilo spreobrnjenja in pokore, željo, da bi dosledno živeli evangelij. Tema "pokore" je bila osrednjega pomena za življenje svetnika in njegovo oznanjevanje. Kakšna pa je njegova vsebina?

Dve različici Pisma vernikom lahko štejemo za jedro njegovih "norm življenja in odrešenja" (A. FREGONA, *Frančiškov svetni red*, str. 83), ki izhajajo iz ljubezni do Boga in se udejanjajo v ljubezni do bližnjega in do sovražnikov, v usmiljenju, dobroti, ponižnosti, čistosti, preprostosti, zaničevanju telesa in njegovih razvad, pogostega opravljanja spovedi in udeležbe v evharističnem občestvu ... To so pokazatelji življenja, ki jih Frančišek in njegovi prvi spremljevalci ponujajo v stiku z ljudmi, v pridigi, ki oznanja spokojnost in optimizem, pokazatelji, ki so sposobni še povečati naraščajoče število ljudi, poročenih in tistih v celibatu, ki so se odločili živeti kot spokorniki, ki ostajajo na svojih domovih in se odrečejo družini in svojemu delu.

Zaključek

Možnost prostovoljne pokore je torej obstajala že od antičnih časov in je bila oblika življenja, ki jo je Cerkev prepoznala za tiste laike, ki so jo nameravali sprejeti in jo je bilo mogoče izraziti v različnih oblikah. Drugačna, nova in izvirna je bila »oblika življenja«, ki jo je Frančišek predvidel za laike, in je bila osnova za močno oživitvev spokornega gibanja, zlasti v osrednji in severni Italiji: pojav, ki je bil tako pomemben, da ga je upoštevala tudi rimska kurija.

S tem pa smo prišli do vprašanja vodila Memoriale Propositi iz leta 1221.